

Sebő Ödön

(1920–2004)

Családi háttér és tanulmányok

Nagykanizsán született Sprung Ödön néven, 1920. július 17-én, a marosújházi Bartha Julianna és a Fehértemplom környékéről származó Sprung Károly gyermekeként. Míg édesanyja a háztartás vezetésével volt elfoglalva, addig atyja a nagykanizsai m. kir. Sőhivatalnál ellenőri minőségben tevékenykedett. 1914–1918 között a cs. és kir. haditengerésznél teljesített szolgálatot, és a háború végére elérte a hajómesteri (*Bootsmann*) rendfokozatot (a szárazföldi erőknél az őrmesternek feleltethető meg). A családi hagyomány szerint az SMS NOVARA gyorscirkáló fedélzetén is szolgált. A családban négy gyermek nevelkedett: a legidősebb Károly, Ödön a középső, a legfiatalabb pedig László, akit a szovjetek 1945-ben elhurcoltak, és soha többé nem tért vissza, végül Babi, a fiútestvérek húga.

Sebőt, akkor még Sprung Ödönt a római katolikus szertartás szerint tartották keresztvíz alá. Az elemi iskola első két osztályát szülővárosában végezte 1926–1928 között, majd a harmadikat és a negyediket Székesfehérváron. Azt követően ugyancsak a Fejér megyei székvárosban folytatta tanulmányait, ahol a Ciszterci Rend Székesfehérvári Szent István Gimnáziuma I–IV. osztályát

tudta maga mögött 1934 nyaráig. Abban az esztendőben szülei – előtünk ismeretlen okból – a Hunyadi Mátyás négy évfolyamú fiú felső kereskedelmi iskolába írtatták át, ahol tanulmányi eredményei igen jók voltak, a III. évfolyamban még pénzjutalmat is kapott. 1938-ban ugyanott tett sikeres érettségi vizsgát. Mivel az érettségi előtt megnyert egy száz pengő díjazású országos tanulmányi versenyt, és a középiskolában olasz szakos volt, azonnal tisztviselői helyet ajánlottak neki a Magyar–Olasz Banknál. A pénzintézetnek egy feltétele volt csupán: le kell töltenie kötelező katonai szolgálatát. Ettől függetlenül azonban azonnal akadt másik állása: a Fonciére Általános Biztosító Intézet székesfehérvári kirendeltségénél lett könyvelő. A polgári élet békés nyugalma a fentiek értelmében nem sokáig élvezhette, mert mint egészséges fiatalembert egyébként is besorozták, majd 1938. augusztus 21-én rendes tényleges szolgálati kötelezettséggel esküt tett.

Ennek megfelelően még az év október 5-én bevonult tényleges katonai szolgálatra a m. kir. budapesti Mária Terézia 1. honvéd gyalogezred II. zászlóaljának 3. puskásszázadához. Ott elvégezte a tartalékos tiszti iskolát, és 1939. október 1-jével karpaszományos címzetes őrmesterré léptették elő. Ugyanazon naptól szakaszparancsnok-helyettesi beosztást látott el az I./II. zászlóaljnál. Mivel a fejlesztés alatt álló honvédségnek több hivatásos tisztre volt szüksége, ezért a Ludovika Akadémiára az egyéni jelentkezőkön kívül elkezdtek behívni olyanokat is, akik a tartalékos tiszti iskolát kiemelkedő eredménnyel végezték. Mivel Sebő Ödön ezredénél az első tíz között szerepelt, ezért 1940 nyarán berendelték felvételi vizsgára, amelyet sikerrel teljesített. Továbbra is eredeti fegyverneménél akart maradni, ezért az év október 1-jétől elsőéves akademikusként a Ludovika gyalogos osztályában kezdte meg felsőfokú katonai tanulmányait. Időközben, 1940. november 20-i rangnappal tartalékos zászlóssá léptették elő. Noha nem vett részt a második bécsi döntést követően a visszakerült észak-erdélyi területek katonai megszállásában, a következő esztendőben mégis megkapta az Erdélyi Emlékérmet. 1941. december elejétől 1942. január 3-áig síoktatói tanfolyamot (más adat szerint egyszerűen csak sítanfolyamot) végzett Gyergyószentmiklóson. A háború miatt rövidített tanrendű és kiképzési idejű akadémiát „kiváló” eredménnyel elvégezve, 1942. december 6-án avatták hadnaggyá a gyalogsághoz 93-as rangszámmal, 1941. szeptember 1-jei rangnappal. Mivel tanulmányi eredménye igen jó volt, választhatott a helyőrségek között, így a székelyföldi Gyimesfelsőlókra kérte magát, a m. kir. 32. székely honvéd határvasász zászlóaljhoz.

Határvadász tisztként a Csíki-havasokban

Első szolgálati helyére 1943. január 1-jével vonult be, ahol zászlóaljparancsnoka, Kund Béla alezredes beosztotta oktatótiszttül a zászlóaljban éppen akkor induló tisztesiskolához, majd annak leteltével szakaszparancsnokként tevékenykedett tovább. A konkrét beosztásba helyezése mellett a csapattestparancsnok – mintegy vizsgáztatandó a Ludovikáról érkezett ifjú hadnagyot – a nála történt jelentkezését követően azonnal megbízta a zászlóalj téli menetgyakorlatának vezetésével. A néhány nap múlva sítalpon induló alakulat élén egy rajjal, maga is nyomtaposóként, Sebő hadnagy haladt. A térképolvasás mesterségében jártas fiatal tiszt az addig számára ismeretlen terepen sem vallott szégyent: a nap végére az előre meghatározott menetvonalat maradéktalanul teljesítve érték vissza a határvadászok a laktanyába. A környék ismeretének elmélyítését szolgálták azok a kirándulások is, amelyeken a tisztikar, s közöttük persze Sebő Ödön is rendszeresen részt vett, akár gyalogosan, akár lóháton, vagy éppen siléccel.

A Gyimesek alapos megismerése csak előnyére vált, mert 1943. augusztus 1-jén a zászlóalj portyázó századának alárendeltségébe tartozó 32/5. határvadász tiszti őrs parancsnoka lett Mihályszálláson. A Csíki-havasok keleti peremén, a magyar határvidéken elterülő Tarkó-hegység 1595 méteres magassági pontja alatt, 1466 méter tengerszint feletti magasságban volt található ez az őrs, amelyen hozzávetőlegesen 40–50 fő teljesített szolgálatot békeidőben. Ehhez tartozott még három, úgynevezett kisőrs is: Mihályszállástól északra, körülbelül 15 km-re a barátosi, onnan délre 5 km-re, az 1534-es háromszögelési pont mellett a bálványosi, illetve közvetlenül szinte a határon, az 1685-ös háromszögelési pontnál a tarhavasi kisőrs. A kisőrsökön 10-10 fő tartózkodott, s tíznaponként váltották őket. Mivel ezeket a tiszti őrs parancsnokának rendszeresen ellenőriznie kellett, így e néhány tíz négyzetkilométeres területet hamarosan úgy ismerte Sebő hadnagy, mint a tenyerét. Azonban a szépséges gyimesi táj és hivatásának szeretete nagyobb utakra is serkentette. Így például többnapos „túrát” tett az Úz völgyébe is. Nemcsak a határ közvetlen közelében álló kisőrsök szolgálatát, legénységét ellenőrizte, hanem a hegyekben, lakott területtől igen messze működő határvadász járőrök tevékenységét is, sokszor rajtaütésszerűen. Hamarosan közismertté vált, hogy Sebő hadnagy szigorú, figyelmes, egyben lelkiismeretes parancsnok. 1944. január 1-jével, ugyanazon rangnappal főhadnaggyá nevezték ki, egyúttal rangszámát 84-esre javították.

1944 tavaszán a 32/4. határvadász tiszti őrs élére került, s attól kezdve Gyimesbükön teljesített szolgálatot. A rendkívül erős vasúti határforgalom miatt

ez a beosztás túl sok pihenésre nem adott lehetőséget. A Keleti-Kárpátok déli szakaszán itt haladt át a Madéfalvától Foksány felé vezető vasúti fővonal, amelyen keresztül nagy mennyiségben szállítottak csapatokat és utánpótlást a Dél-Ukrajna Hadseregcsoporthoz (*Heeresgruppe Südukraine*) részére, valamint ellenirányban sebesülteket, hadizsákmányt, átcsoportosítandó alakulatokat. Ezt kiegészítették 1944 áprilisától a szovjet előrenyomulás miatt kiürített területek németekkel kollaboráló, vagy egyszerűen csak ismételt a vörösök megszállása alá kerülni nem akaró menekülők tízezrei, akik viszont zömmel közúton jöttek a Tatros völgyén felfelé, és léptek Magyarország területére Gyimesbükknél.

Sebő főhadnagy 1944 tavaszán szintén kérelmet adott be, hogy átkerülhessen a légierő megfigyelő tiszti állományába. Elgondolása volt ugyanis, hogy jelentkezzen a hadiakadémiára, amelynek sikeres elvégzését követően a vezérkari testület tagjai közé emelkedhet, amely köztudottan a tisztikar elitjét jelentette. Kérelmét azonban minden indoklás nélkül elutasították, amelynek hírére a m. kir. 70. székely honvéd határvédezcsoport parancsnoka, Ditrőy Ödön ezredes adta tudtára 1944. július 25-én.

Harcban a szovjet ellen

Miután a szovjet Vörös Hadsereg 1944 nyarán belarusz területen megsemmisítette a német Közép Hadseregcsoporthoz, a szovjet 2. és 3. ukrán front erői 1944. augusztus 20-án román területen is újabb hadászati jelentőségű támadást indítottak. A Iași–Chișinău-i hadművelet végrehajtásával a szovjetek célja a német–román csapatokból álló Dél-Ukrajna Hadseregcsoporthoz szétverése, és Románia háborúból való kiléptetése volt, mivel e hadseregcsoporthoz erői fedezték a Balkán és a Kárpát-medence felé vezető útvonalakat. A szovjet csapatok a Keleti-Kárpátok vonulataitól a Fekete-tengerig húzódó német–román közös arcvonalat Iași, Chișinău és Tighina körzetében kívánták áttörni, hogy ezután előrenyomulásukat Bukarest és a Ploiești környéki olajmezők irányában folytathassák. A hadművelethez összpontosított szovjet magasabbegységek zöme az arcvonal déli szakaszán álló román 3. és 4. hadseregek állásaira zúdult, s azokat már az első napon áttörte. Részben ennek is volt a következménye, hogy a román király három nappal később bejelentette hazája kiválását a tengelyhatalmi szövetségi rendszerből, ugyanakkor átállását a szövetségesek oldalára. Ennek nyomán a Dél-Ukrajna Hadseregcsoporthoz helyzete válságosról szinte végzetesre fordult: a szovjetek két frontjának csapatai mintegy 300–320 kilométert nyomultak előre

alig tíz nap leforgása alatt, s a Dél-Ukrajna Hadseregesoport zömét szétverték. Tizenhat német gyaloghadosztályt és öt hadtestparancsnokságot semmisítettek meg, további öt hadosztályt forgácsoltak szét, és csaknem felszámolták a teljes, keleten alkalmazott román haderőt. A megmaradt német kötelékek ezután nyugat és északnyugat felé, Magyarország irányában visszavonulva próbálták magukat kivonni a harcokból. A Gyimesi-szorosba érkező, nem túl nagy számú alakulatöredékeket a jelentős részben szétvert német 46. gyaloghadosztályhoz tartozó 72. gránátosezred II. zászlóaljaként szervezték újjá, hogy azzal is erősítsék a magyar határ védelme.

1944. augusztus 28-án a hadiállományra emelt gyimesbükki határvadász tiszti őrs minden katonája vadonatúj ruházatot kapott, továbbá fegyverzetét, lőszerét és egyéb felszerelését is kiegészítették, s az őrlaktanyát elhagyva előre kiépített állásaikba mentek a határvonalon. Aznapról Sebő Ödön főhadnagy az előljáró 70. székely határvadászcsoporthoz megerősített, körülbelül századerejű harccsoportjának élén állt. Ezzel együtt a Gyimesi-szoros térségében húzódó védelmi vonal egyik szakaszának védőkörlet-parancsnoki beosztását is betöltötte. Az irányítása alatt álló kötelék a Rákóczi-vártól jobbra a Gyimes-tetőre és balra a Bilibók-tetőre vezető gerincek mentén, valamint a völgytalp területén ásta be magát. A kicsiny gyalogos alosztály számára a 32. székely határvadász-zászlóalj Tálás László főhadnagy vezette aknavetőszázada, valamint az 1. székely hegyitűzérosztály Bilibók-tetőn lévő két hegyiágyús ütege biztosította a tűztámogatást. Ezenkívül a gyimesbükki vasútállomásnál települt még egy légvédelmi gépágyú, amely szükség esetén ugyancsak tüzelhetett földi célpontra. Augusztus 30-ától részt vett a szovjetek elleni küzdelemben a határon, majd a feltehetően szeptember 11-étől folyamatos visszavonulásban. Többszörös bekerítésből kitört, zilált csoportját, amely Csíkszentdomokostól a Tatárkán át Parajdra vonult, szeptember 20-a után a Görgényi-havasok nyugati peremén, Kásvánál vetették be ismét. Köteléke felmorzsolódását követően, október elejétől a 22./II. gyalog tábori pótzászlóalj zászlóaljparancsnoka lett, de századparancsnokként és ezred 2. segédtiszti beosztásban is harcolt Erdélyben, a Tiszántúlon és a Felvidéken.

A harcok során több haditettet is végrehajtott, amelyekért német és magyar kitüntetésekre egyaránt felterjesztették, noha a *Honvédségi Közlöny*ben a háború végéig – amennyiben az meg is történt – már egyik adományozást sem hirdették ki. Közlebből ismeretlen harctéri tevékenységéért már rendelkezett a német Vaskereszt II. osztályával, amikor 1944. október 13-án Szászlekencétől északra betört a túlerőben lévő ellenség védőkörletébe. Oldalazó magaslati reteszállást foglalva tűzvezetésével megállította a támadó szovjeteket, majd

azután – mint zászlóaljparancsnok – „személyes vitéz példaadással” visszaverte azokat. Ezért a harccselekményéért a Magyar Koronás Bronzérmet javasolták a részére hadiszalagon, kardokkal. Három nappal később a Szatmár vármegyei Nagysomkút melletti Csolt nevű kisközség keleti peremén húzódó védőállásának balszárnyán az akkor is túlerejű ellenség betört, s állásait a felgöngyölítés veszélye fenyegette. „Erőinek célszerű csoportosításával és kis tartalékkal, személyes vitéz példaadással az ellenséget tértérítésében megállította és a védőállást a megparancsolt időpontig tartotta” – szól a 22. gyalog tábori pótezred parancsnokának, Harkay ezredesnek a 252/pk. – 1944. XI. 26. számú ezredparancsa. Ezért a haditettéért a Magyar Koronás Ezüstéremre terjesztették fel hadiszalagon, kardokkal. Végül a Magyar Érdemrend hadiszalagos, kardos lovagkeresztjére is méltónak tartotta közvetlen előljárója. Ennek lényegét így fogalmazta meg:

„1944. X. 20-án Barlafalu-ban a védőálláson keresztül betört ellenséget éjszaka 6 óra hosszat tartó folytatódó ellentámadással személyes vitéz példaadás mellett házról házra visszaverte. A következő napon, Szamosveresmarttól DK-re az elrendelt ellenségtől való leváláskor a szomszédoknál az ellenséges páncélos támadás a tervszerű leválást felborítani látszott, miértis zászlóaljával az állásban 2 órával tovább kitartott, hogy a leválás tervszerűségét ismét helyreállítsa.”

Az 1940-ben visszacsatolt erdélyi és partiumi részokról kiszorulva részt vett Nyíregyháza visszafoglalásában, a Tisza-védelemben, majd a veszteségteljes Hernád-völgyi harcokban. A meghatározott háromhavi tényleges harctéri jelenlét és a fegyveres részvétel nyomán a Tűzkereszt I. fokozatát biztosan adományozták a részére.

Az ország határát 1945 februárjában lépte át, Szomolnok érintésével Rózsahegyre menetelt, ahol egységét pihenőre rendelték. Onnan a Cseh–Morva Protektorátus területére, Kremsierbe (ma Kromeríž) érkeztek, majd április elején bevagoníroztak és Karlsbadban (ma Karlovy Vary) rakodtak ki.

A bajorországi Bayreuth városán át ismét gyalogmenetben érték el a grafenwöhri csapatgyakorlóteret, ahol elvileg újjászervezés, felszerelés várta a magyar honvédeket, hogy ismételten harcba vethetők legyenek. A szovjet csapatok közeledtével a tábor kiürítették, a 22. gyalog tábori pótezred is elvonult nyugati irányba. Nabburgban ezrede maradványait a németek lefegyverezték, majd 1945. április 23-án amerikai hadifogságba esett.

Bad Kreuznach volt számára az első állomás, majd a franciaországi Romilly-sur-Seine-ben és Mailly-le-Camp-ban lévő hírhedt hadifogolytáborok „vendége”

lett. Utóbbi helyeken személyesen is megtapasztalta a hadifoglyokkal való gyalázatos bánásmódot, és az éhezést, amelynek következtében 35 kg-ra fogyott le! Noha nem konyított a szakmához, mint jó műszaki érzékű ember, felhívásra mégis jelentkezett, és órásmasterként próbált valamit javítani élelmezésén. Végül 1946. március 10-én tért haza rendes szállítmánnyal.

A fordulat és az államszocializmus évei

Magyarországra visszaérkezve pár nappal később jelentkezett szolgálattételre a székesfehérvári 2. honvédkerületi parancsnokságon, majd április 11-én ugyan-ezen katonai szervezet igazolóbizottsága 11.273/ig.biz. – 1946 szám alatt „igazol”-nak jelentette ki háború alatti magatartását. Ugyan állományba vették, nem tényleges viszonyban, de már júliusban mint „nyugatos”, nélkülözhetőnek tartották a közszolgálat számára. Ennek megfelelően az 5000/M. E. – 1946. számú rendelet értelmében végelbánás alá vonták, és öt év, kilenc hónap, huszonöt nap katonai szolgálat után 1946. szeptember 1-jétől a honvédség kötelékéből végkielégítéssel elbocsátották. Attól kezdve tartalékos főhadnagyként tartották nyilván. A tartalékos tisztek számára rendszeresített „Egészségügyi lap” 1955. június 26-i bejegyzése szerint katonai szolgálatra a továbbiakban is maradéktalanul alkalmasnak tartották.

Hadifogságból történt hazatérését követően Székesfehérváron lakott a Koch László u. 2. szám alatt, illetve később a Gyártelep u. 19/b. címen is. Ugyanakkor az a lakás teljesen használhatatlan volt: a magukat oda a háború alatt bekvártélyozó szovjet katonák tökéletesen tönkretették. Ezen a helyzeten, mondhatni, a családi segítség lendítette túl, ugyanis a Tolna megyei Gerjen községben talált munkát és szállást, mégpedig a rokonsághoz tartozó Szuprics György földbirtokán, ahol mezőgazdasági munkásként, majd hamarosan intézőként kereste kenyerét. Erre annál is inkább szüksége volt, mert 1946. április 27-én megnősült: azt a Dittrich Klárát vette feleségül, akinek már a háború alatt is udvarolt. Frigyükből 1947. december 10-én született meg Szekszárdon Ferenc nevű fiuk. Ebben az időben, 1947–1948-ban már egy székesfehérvári kerékpárüzletben volt kereskedőtanonc. Az üzlet anyósáé, özvegy Dittrich Ferencnéé volt az államosításig.

1949. december 1-jétől a Vas és Műszaki Nagykereskedelmi Vállalatnál dolgozott kereskedősegédként, később áruforgalmi előadóként. Látszólag próbált idomulni az új politikai rendszerhez: a Pénzügyi Dolgozók Szakszervezetének

– amelynek 1947-től a tagja volt – szervezésében 1950-ben és 1952-ben alap- és középfokú szakszervezeti szemináriumot végzett. Ugyanakkor sosem lépett be a kommunista pártba. 1950-től érvényes lakcíme gyanánt a Székesfehérvár, Koch László u. 9. földszint 2. szám alatti lakást adta meg.

Mint volt ludovikás „osztályellenséget”, a Rákosi-korszakban folyamatosan megfigyelte az Államvédelmi Hatóság, amelynek székesfehérvári osztályára időről időre berendelték. Ilyen alkalom volt, amikor összespórolt és az ismerősi körből kölcsönkért pénzből egy használt Škoda személygépkocsit vásárolt akkor, amikor az egész városban csak a tisztí főorvosnak volt saját autója! Az ÁVH-s tiszt kérdőre vonta, hogy miből tellett neki gépkocsira, amikor neki – mármint az ÁVH-s tisztnek – sokkal jobb fizetése van, és mégsem futja rá. Erre a karakánaságról, szokimondásáról, ugyanakkor lobbánékony természetéről egyaránt ismert Sebő Ödön a családi hagyomány szerint ezt válaszolta: „Azért, mert én nem piálom és kurvázom el a pénzemet, mint maga!” Az esetnek annyi lett a következménye, hogy a gépkocsit szinte sosem használhatta, mert hiába került a tulajdonába, benzinjegyet nem utaltak ki a részére.

Az 1956-os forradalom idején egészségügyi okokból több alkalommal is a fővárosban járt; szinte minden fontos helyszínen jelen volt, de csak „megfigyelőként”, nem az események aktív részeseként, mivel mint jól képzett és harctéren kipróbált egykori hivatásos tiszt pontosan tudta, hogy a felkelők küzdelme bár hősies, kimenetele a szovjet Vörös Hadsereggel szemben nem lehet kétséges. Ettől egy esetben tért el, mégpedig október 25-én, a Parlament előtti tömegmészárlást követően: a tűzcsapást a Kossuth-szobor mögé rejtőzve vészelte át, majd részt vett a halottak összeszedésében, és a beérkező tehergépjárművekre történő felrakodásában. Szerencsére a jelenlétére később, a megtorlás időszakában nem derült fény, így emiatt nem hurcolták meg.

Az 1956-os forradalmat követően a Magyar Néphadseregben végrehajtották a hivatásos és tartalékos tisztikar teljes körű felülvizsgálatát, elsősorban abból szempontból, hogy milyen megnyilvánulásaik voltak a kommunista állampárt által meghatározónak tekintett „októberi sajnálatos események” idején. Persze vizsgálták azt is, hogy ki milyen osztályhelyzetű volt, illetve mennyiben szolgálta ki a „Horthy-rendszert”. Így 1957. október 10-én az illetékes kiegészítő parancsnokság Sebő Ödön nevére is elkészítette az úgynevezett felülvizsgálati lapot. A székesfehérvári kiegészítő parancsnok és személyügyi tisztje szerint nevezett a munkahelyén feladatát jól végzi, így ebben a tekintetben nem esik kifogás alá. A továbbiakban azonban így folytatták: „Politikai szempontból nyugatimádó. A nyugati gépek és a nyugati életforma foglalkoztatja. [...] Egyébként meghunyászkodó,

alkalmazkodó természet, rendkívül óvatos, ezzel magyarázható, hogy az ellenforradalmi időszak alatt is csendesen viselkedett. Népi rendszerünknek nem hive.” Molnár Ede nevű kollégája, akit nyilván megbíztak megfigyelésével, 1957 őszén ugyancsak jelentést készített a honvédség részére, amelyben jó munkaerőnek írta le Sebő Ödönt. Csupán azt jegyezte meg, hogy a „Nyugattal annyi kapcsolata van, hogy Feleségének Amerikában rokonai vannak, akiktől több ízben csomagot kapott”. Október 18-án a Belügyminisztérium részéről Pál Albert rendőrnyomozó hadnagy már keményebben fogalmazott Sebőről: „Kispolgári beállítottságú. Nem megbízható. Minden időben alkalmazkodó. Kompromitált [sic!] egyénnel tart szoros kapcsolatot. Lefokozását javasoljuk.” A felülvizsgáló bizottság a városi kiegészítő parancsnok, Dubán János főhadnagy, Deák Zoltán főhadnagy helyettes személyügyi tiszt, Császár Ferenc rendőrnyomozó hadnagy és az MSZMP részéről Csonka István aláírásával az alábbi véleményt fogalmazta meg 1957. december 16-án: „Ludovikát végzett Horthysta tiszt, jelenleg is lelkesedik a nyugati eszmékért és kijelentéseket tett az üzemben a nyugati életformáról, azt dicsőíti. Feleségének hozzátartozója jelenleg is tartózkodik külföldön, akivel levelezés útján állandó érintkezést tart fent. Fentiek alapján lefokozását javasoljuk.” Ezt a javaslatot a Megyei Felülvizsgáló Bizottság (Böde Imre alezredes, Fejér megyei kiegészítő parancsnok; Hricz János százados Fejér megyei kiegészítő parancsnokság, személyügyi tiszt; Buczkó Imre rendőr őrnagy, megyei BM kiküldött; Németh Győző MSZMP Fejér Megyei Pártbizottság kiküldöttje) végül 1958. január 2-án megerősítette, mintegy „jogerőre” emelte, mivel az ilyen személy a „Néphadsereg részéről nem megbízható”.

A lefokozási parancs száma és időpontja nem ismert, ténye azonban igen. Sebő főhadnagy a kezdettől fogva tiltakozott az igazságtalan döntés ellen. Ehhez mozgósította munkahelyi vezetőit, mert úgy vélte, a tisztességes munkavégzés igazolása elegendő lesz a méltatlan döntés visszavonásához. A vállalat igazgatója, Káldor Ede és párttitkára, Varga Ferenc 1958. április 2-án kelt jelentésében ki is domborította, hogy Sebő munkáját mindenkor lelkiismeretesen, becsületesen végezte el. Még azt is hozzáírták, hogy az 1956-os forradalom idején betegálmányban volt, „ellenforradalmi” kijelentései, megnyilvánulásai nem voltak. A honvédelmi miniszternek írott fellebbezését követően a HM-ből utasították a Felülvizsgáló Bizottságot annak közlésére, hogy az érintettet tájékoztassák az elutasításról.

Amikor a már említett Hricz százados 1958. május 7-én közölte a hírt, Sebő Ödön megjegyezte, hogy nem hagyja annyiban. Ennek megfelelően ismételten kérelmet adott be a HM-hez tartalékos tiszti rendfokozatának visszaállítása érdekében,

majd a végleges döntés előtt kérelmezte a személyes meghallgatást. Ezért 1958. szeptember 30-án reggel 9-re behívták a HM Személyügyi Főcsoportfőnökségre. A beadványra ceruzával az alábbiakat vezették rá: „1958. 09. 30-án HM-ben meghallgattuk. Lefokozása indokolt. Vele közölve. 1958. 10. 02. Szőke örgy.”

Családjával 1963-ban költözött Budapestre. Az év szeptember 1-jétől működött Székesfehérváron a Magyar Néphadsereg legmagasabb szintű seregtest-parancsnoksága, az 5. hadsereg-parancsnokság. Emiatt igen nagy számú tisztnek és tiszthelyettesnek kellett Fejér megye székvárosába áttelepülnie, sokaknak családostul. Ehhez azonban a helyőrségben nem tudtak kellő számú ingatlant biztosítani, és az emberek sajátos módon oldották meg a problémát: cserével! A Sebő família így cserélt egy fővárosi tiszttel és jutott budapesti lakáshoz akkor, amikor ugyan a kitelepítések korszaka már lezárult, de egy volt magyar királyi hivatásos tiszt nem volt feltétlenül kíváncsi az ország szívében. A Rádióvilágossági Kereskedelmi Vállalatnál helyezkedett el, s 1968-ban biztosan a RÁVILL Budapest, Népköztársaság útja 53. szám alatti üzletében dolgozott. A cég vezérigazgatója, Halász János becsületes munkavégzése alapján igen megkedvelte Sebő Ödönt, s hamarosan főosztályvezetővé nevezte ki, amelyre mint volt ludovikásnak esélye sem lehetett volna. Nem ismeretes, hogy 60. életévét betöltve, nyugalomba vonulásakor még ugyanebben a beosztásban ténykedett-e.

Sebő Ödön akarva-akaratlanul is részt vett egy, az egész nemzet kulturális életére kiható, vitathatatlanul a magyar örökséget gazdagító tevékenységben is. Fia, Sebő Ferenc eredeti végzettségét tekintve ugyan építészmérnök, de már fiatalkorában eljegyezte magát a népzenevel. Kezdetben eredeti szakmájában dolgozott, de a Sebő együttes 1970-es létrehozását követően egyre inkább a muzsika, a zeneszerzés és -gyűjtés töltötte ki az életét, majd 1989-ben egyetemi szintű zenetudományi diplomát is szerzett. Amíg Sebő Ferenc és az együttes tagjai fiatalok voltak, édesapja, Sebő Ödön hozta-vitte őket gépkocsiján az országban a különböző koncertekre, fellépésekre, felvételekre.

Közvetett, de erős bizonyítékkal rendelkezünk arra vonatkozóan, hogy Sebő főhadnagyt a háború után évtizedekkel később is erősen foglalkoztatták a Gyimesben töltött évek, és a háborús cselekmények, amelyeknek maga is részese volt. Hiszen talán egész élete egyik legmeghatározóbb eseménysora 1943–1944-hez köthető. 1947-ig még levelezésben állt volt legényével, aztán a nehéz idők beköszöntével már nem volt veszélytelen a kapcsolattartás két egykori katonabajtárs számára, különösképpen Magyarország és Románia között. A fizikai kapcsolat ugyan megszűnt egy időre, de Sebő Ödön az első lehetséges alkalommal nekiindult egykori szolgálati állása és harcai helyszínére. Erre

1976-ban kerülhetett először sor. Az akkor készített fényképek tanúsága szerint bejárt minden ismerős helyet: Gyimesbükköt, a Rákóczi-várat, a szoros közvetlen környékét, a Bilibók-tetőt és Mihályszállást. Volt katonáival is tudott találkozni, igaz, kellő elővigyázatossággal, hiszen a Ceaușescu-rendszer hivatalnokainak eleve minden idegen gyanús volt, hát még egy magyarországi!

A rendszerváltás után

Az egypártrendszer megszűnését követően azonban már több alkalommal volt lehetősége odautazni, amelyek közül talán a legemlékezetesebb az 1998. évi volt, amikor veterántalálkozót is tartottak. Ezek az alkalmak is hozzájárultak, hogy *Halálraitélt zászlóalj* címmel megírja háborús visszaemlékezéseit, amelyet fia, Sebő Ferenc szerkesztett készre, és első alkalommal 1999-ben jelent meg magánkiadásban, majd a Magyar Könyvklubnál, a nagy népszerűsége való tekintettel kétszer is.

1994. február 24-én rendfokozati rehabilitáció iránti kérelmet nyújtott be, amelyben megfogalmazta, hogy mivel utolsó beosztása törzsisztai volt – itt nyilván ideiglenes zászlóaljparancsnoki funkciójára utalt – az eljárás során ennek megfelelő előléptetést kért. A HM Rehabilitációs Bizottsága nyilvántartotta, mivel a számos előterjesztést benyújtó Honvéd Hagyományőrző Egyesület listáján is szerepelt. Az általuk javasolt rendfokozat az őrnagyi volt. Arról nincsen információ, hogy az 1958-ban elvett rendfokozatát helyreállították volna, az azonban bizonyos, hogy a honvédelmi miniszter 267/1994. sz. parancsában őrnaggyá léptette elő.

Kevésbé ismert, hogy Sebő Ödön rajongott a vitorlázásért is, mégpedig úgy a magyar belvizeken, mint később az Adrián. A csaknem élete végéig tartó hobbi eredete, akár banálisnak is mondható, de rokonszenvesebb, hitelesebb, ha igazi apai szívére mutatunk rá. Kisfia ugyanis nagyon szeretett volna csónakázni, de a nagyobbacska fiúk nem engedték neki, mire édesapja agárdi telkükről lement a Velencei-tó partjára, s az ott látott csónakok, ladikok közül a neki legjobban tetszőket lerajzolta. Ezt követte a terv, majd azt az egyik Dittrich-testvér asztalosműhelyében saját maga el is készítette. Hamarosan a vitorlások is érdekelni kezdték, és elsőként egy Kalóz típusút sikerült vásárolnia. Az 1960-as évek elején Sebő Ödön szert tett Balatonföldváron egy parti telekre, ahol kis házat épített, s így már hazánk legnagyobb taván űzhette a vitorlássportot. Innen már csak egy „lépés” volt a tenger. Oda azonban komolyabb úszóeszköz szükségeltetett, még

ha csak part menti hajózásra alkalmas is. Ennek érdekében egy évre elszegődött inasnak a balatonfüredi hajógyárba, hogy a szakmai fogásokat kitanulhassa.

A tengeri vitorlázás vonatkozásában határozottan érdemes, hogy neve e témát illetően is feljegyeztessék, mivel az 1945 után lajstromba vett, kedvtelési célú magyar tengeri kishajók tulajdonosait tekintve az elsők között volt mint magánszemély. A „CSÁNGÓ” névre keresztelt Rebell-Seaskip típusú, ötfős személyzetű, 4,5 kW teljesítményű, NDK Forelle típusú külmotorral szerelt, part menti hajózásra alkalmas, 7,6 méter hosszú, 2,3 méter széles és 1,44 méter merülésű, saját építésű vitorlását 1988. április 25-én vették hajólaajstromba. Később motorcsere és átépítés miatt törölték, majd újra regisztrálták. Ezzel a vitorlással nyaranta lejárt a jugoszláv tengerpartra, ahol Pula volt a báziskikötője. Kéthetes kurzusokban utasokat vállalt, akik egyben tanítványok is voltak, s akiket a kellemes időtöltés közben a vitorlázás alapismereteire oktatott. Második hajója a „KARMA” nevet kapta, és 1992. július 3-án regisztrálták. Az előzőhöz képest kissé nagyobb jármű hossza 9,65 méter, szélessége 3 méter, merülése 1,52 méter, vízvonaltól mért magassága pedig 12,3 méter volt. A vitorlás 2+4 fő befogadására volt alkalmas, mozgatásáról szélcsendben és kikötőben egy 6,6 kW teljesítményű Diesel Marine DM450 típusú motor gondoskodott. Azonban ez a hajó nem volt hosszú életű, ugyanis 1992. július 11-én az Isztriai-félsziget nyugati részén, Rovinjtól északra található, úgynevezett Limski-csatorna bejáratánál víz alatti sziklára futott. A hajó lékesedett, árbóctörést szenvedett. A személyzetet a kikötőkapitányság mentette ki.

A Sebő sztori

Sebő Ödön Budapesten hunyt el 2004. április 23-án, s május 10-én helyezték végső nyugalomra a Farkasréti temetőben.

Már halála előtt, de még inkább azt követően kultusz alakult ki körülötte, mint aki katonáival az utolsók között hagyta el a magyar határt Gyimesbükknél. 2003-ban került a publikum elé Osgyáni Gábor dokumentumfilmje *Hegyvadász a Kárpátokban* címmel az 1944-es gyimesi eseményekről, még az ő közreműködésével. Már említett visszaemlékezése haláláig háromszor is megjelent, de azt követően az örökösök hozzájárultak, hogy a kötet a világhálón is megjelenjen. A Kelet-Magyarországi Speciális Mentő Egyesület, a Hargita Megyei Mentőszolgálat, a Salvamont Hegyimentő Szolgálat Hargita megyei szervezete, továbbá egyéb társadalmi egyesületek a Sebő Ödön főhadnagy által vezetett harccsoport

Gyimesbükk-től Csíkszentdomokosig vezető 1944-es visszavonulási útján alakították ki a „32-es határvadászok emlékútja” nevű turistaútvonalat, amelyen 2010 óta minden év augusztus végén egynapos túrát rendeznek erdélyi és magyarországi civil szervezetek. A Sebő-ihlette 32-es határvadászok emlékútja mintájára azóta túraútvonalat alakítottak ki a gyergyótölgyesi 21. és a kézdivásárhelyi 24. határvadász-zászlóalj 1944. szeptemberi visszavonulásának útvonalán is.

2013-tól Gyimesbükkön bronz mellszobor és kopjafa is őrzi az egykori őrsparancsnok emlékét. 2014-ben *A halálra ítélt zászlóalj* címmel született róla és az 1944. augusztus végi, szeptember eleji eseményekről újabb filmalkotás, illetve ugyanabban az évben a nagyhírű, Kárpát-medencei magyar örökséget bemutató *Hazajárók* sorozat is szánt egy epizódot a témának a *Naskalat – A halálra ítélt zászlóalj nyomában* címmel.

Noha az 1944-es gyimesi harcokban nem Sebő Ödön volt az egyedüli vitézül harcoló honvédtiszt, s nem is ő volt a térségben a legmagasabb rendfokozatú parancsnok, azonban a magyar határvédelem e rövid epizódjában betöltött szerepe, egyéni helytállása mégis alkalmassá teszi arra, hogy emléke fennmaradjon az utókor számára.

Irodalom

Illésfalvi Péter – Nagy József: Székely határvadászok, székely határőrök. Szépvíz és a Gyimesek hadtörténete, 1940–1944. In Nagy József (szerk.): *A határvédelem évszázadai Székelyföldön. Szépvíz és a Gyimesek vidéke*. Csíkszereda, Szépvízárt Egyesület, 2018. 260–333.

Illésfalvi Péter – Szabó Péter – Számvéber Norbert: *Erdély a Hadak útján 1940–1944*. Budapest, Püedlo Kiadó, 2005.

Schláth János: *Eltékozt örökség... Szemelvények a magyar tengerhajózás történetéből*. Budapest, Püski Kiadó, 2017.

Sebő Ödön: *A halálra ítélt zászlóalj*. Budapest, Magyar Könyvklub, 1999.

Források

2021. szeptember 21-én fiával, Sebő Ferencsel Balatonföldváron készült interjú.
Sebő Ferenc birtokában lévő, édesapjára vonatkozó eredeti dokumentumok.